

Den såkalte «arbeidslinja» dominerer regjeringas velferdsmelding. Men hva betyr egentlig dette uttrykket, spør Siri Jensen.

Siri Jensen er faglig leder i AKP.



Hva er arbeidslinja?

REGJERINGA har i minst ett år varslet en velferdsmelding som skulle gå gjennom de eksisterende velferdsordninger og trekke opp linjene framover. Et utvalg i Sosialdepartementet, Norbom-utvalget, sendte ut diverse prøveballonger i fjor. Hovedbudskapet var at vi ikke ville ha råd til å opprettholde våre nåværende ordninger.

Utvalget tok til orde for mer yrkesbasert velferd, mer forsikringspreget pensjon, mer behovsprøving, mer ansvar til kommunene og til privat omsorg og frivillige organisasjoner. Mye er også gjort for å forberede opinionen på forandringer med ideologi om «mer til dem som trenger det mest». Samtidig har regjeringa gjennomført konkrete innstramminger i trygdene, særlig uføretrygd og attføringsstønad og fjernet ekstra barnetrygd for eneforsørgere med nye samboere. I praksis mindre til dem som trenger det mest.

Når meldinga nå endelig kommer, blir hovedbudskapet i media at våre trygdeordninger ligger fast. Sosialminister Hill-Marta Solberg får stå fram som forsvareren av vårt nåværende system, mot dem som vil stramme inn. Alle utspillene på forhånd sikrer

Taktikken er å bearbeide opinionen med dramatiske forslag om hva som kan bli nødvendig

at medias vinkel blir Olav Gran-Olssons kjente spørsmål: «Men er dette nok?»

Regjeringa får kritikk for ikke å være dristig nok i å skjære ned for å spare utgifter i framtida. Endel kritikere puster lettet ut: Velferdsmeldinga er tilsynelatende ikke signalet om den store omlegginga.

Dette er dyktig taktikk. For meldinga uttrykker regjeringas stø kurs. Taktikken er å bearbeide opinionen med dramatiske forslag om hva som kan bli nødvendig, kombinert med forsikringer om at velferdsstaten ligger fast og systematisk gjennomføring av tilsynelatende mindre innstramminger/nedskjæringer. Samtidig som sulteforing av kommunene tvinger fram privatisering «nedenfra», både i form av kommersielle tilbud og mer omsorgsarbeid til familiene (les kvinnene).

Og opinionen trenger mer bearbeiding. Det er viktig å merke seg at tre store kontroversielle saker er skjøvet over til utvalg. Det er skattlegging/behovsprøving av barnetrygden (et ut-



Hill-Marta Solberg får stå fram som velferdens forsvarer. Det er dyktig taktikk.

valg som skal se på overføringene til barnefamilie, frist mai 96) og finansieringen av tjenester for eldre i og utenfor institusjon, særlig øking av egenandeler i eldreomsorgen (frist 1.10.96). Det siste er spørsmålet om fjerning av overgangsstønaden for eneforsørgere med nye samboere (sendt til et utvalg som skal se på rettinger/plikter for samboere).

Grunnen til dette er at motstanden mot forandringene er så stor, også innad i Arbeiderpartiet, at det trengs mer ideologi og modning av opinionen før dette kan gå gjennom. Utsettelsene er derfor en seier for velferdsstatens forsvarere. Men samtidig er det en lur taktikk, det er vanskelig å slåss om ting som bare er under utredning, det gir Ap tid til å jobbe fram konsensus i egne rekker.

Så er det alt som ikke står. Mange av forslagene fra f.eks. Norbom-utvalget er ikke fremmet i meldinga. Men de blir heller ikke tatt opp og avvist, de blir bare utelatt og kan fortsette sitt liv i lukkede rom, som spørsmål om kommunalisering av trygdene og mer forsikringsbasert pensjon.

Utviklinga/privatiseringa i kommunene drøftes ikke. Og den sier ingen ting om helt aktuelle forslag: Om kutt i støtten til langtidsledige etter to år, om høyere krav til inntekt for å få trygd og om kutt i stønadstiden for deltidsledige. Stø kurs.

Hovedsaken i meldinga presenteres i den råfreske formuleringa: «Trygdepolitikken skal være slik at arbeid blir førstevalget», slik det heter i regjeringas kortversjon av meldinga. Som om det ikke er slik i dag. I virkeligheten betyr dette at det må bli vanskeligere å få trygd, slik at folk blir tvunget inn i arbeidsløshetskøen eller over på sosialhjelp. Det er dette som er arbeidslinja. Anne Lise Seip skriver i boka: «Veiene til velferdsstaten» om diskusjonen i forbindelse med

skjerpning av arbeidsplikten for de fattige som fikk fattighjelp i 1932:

«Debatten om og endringene av reglene om arbeidsplikten hadde lange historiske tradisjoner. Jo flere som ufrivillig falt ut av arbeid, desto mer snakket man om de som ikke ville arbeide, og hvordan man skulle tvinge dem. Slik tvang overfor marginale grupper løste ingen arbeidsmarkedsproblemer. Men oppmerksomheten omkring dem, og antakelsen om at de var mange og utgjorde et stort problem, kastet skygge over alle arbeidsløse.» (s.33)

Hovedbudskapet er, da som nå, at det er trygdene - og folks individuelle valg av trygd - som er årsaken til arbeidsløsheten, ikke mangelen på arbeid. Oppmerksomheten skal vekk fra de samfunnsmessige årsakene og regjeringas ansvar og over på den enkelte.

Arbeidslinja rettferdiggjør innstramminger. Meldinga slår bl.a. fast at innstramminger i uføretrygden har vært vellykket: «De senere årene er det gjennomført en rekke tiltak i sosial- og trygdepolitikken for å dempe veksten i overføringsordningene og støtte opp under arbeidslinja. Tiltakene har hittil virket etter hensikten. Færre uførepensjonister, lavere sykefravær og økt innsats når det gjelder yrkesrettet attføring, er foreløpige resultater av satsinga på arbeidslinja.» (s.119) Dette skrives samtidig som undersøkelser viser at 40 prosent av de som fikk avslag på uføretrygd i 1990 ble forsørgt av ektefelle i 1993. (Aftenposten 22.07.95, rapport fra Instituttgruppen for samfunnsmedisinske fag ved Universitetet i Oslo). For kvinner var også antall avslag tre ganger så mange i 1993 som i 1990, mens mannlige søkere fikk avslag halvannen gang så ofte. Dette kommer på toppen av tall som viser at antallet søknader om uføretrygd har gått ned med 33 prosent fra 1990-93. Sam-

Hovedbudskapet er at trygdene er årsaken til arbeidsløsheten

menliknet med kvinner i 1988 var det i 1992 bare en tredel som fikk uføretrygd for muskelsmerter. Kvinne-regjeringa er altså fornøyd med at kvinner blir avhengig av menn.

Samtidig er det eneforsørgerne det går hardest utover også i denne omgangen. Forslaget går i utgangspunktet ut på at eneforsørgere skal få overgangsstønad i maksimalt tre år (opp til barnet begynner på skolen) mot i

dag ti år (til barnet begynner i 3. klasse). Det skal være mulig å få ytterligere to år dersom en tar nødvendig (!) utdanning.

Men så viser det seg at ikke alle skal kunne få i tre år likevel. For etter at barnet er tre år kreves det at eneforsørgeren er tilmeldt arbeidsformidlingen og tar arbeid som kan forenes med omsorgen for barnet. Dette er arbeidslinja. Eneforsørgere skal ikke kunne velge å være hjemme etter at barnet er tre år. Regjeringas begrunnelse er at nå har regjeringa gjort det så lett å kombinere arbeid og omsorg for barn (!) at det ikke lenger er grunnlag for å gi eneforsørgere et slikt valg.

Personer som blir eneforsørgere etter at barnet er begynt på skolen, kan få stønad i 12 måneder, men ikke etter at barnet er ti år.

Gulrota er at støtten skal øke til dem som har barn under tre år. Selve overgangsstønaden skal øke med om lag 8500 kr til 70.000 pr. år, og i tillegg skal det gis et ekstra småbarnstillegg, idag 5112

kr., for et barn mer. Samtidig fjernes nedkomststønaden. Eneforsørgere under utdanning skal få 1000 kroner pr. semester, og ordningen med stønad til barnetilsyn skal forbedres.

Arbeidslinja brukes her til å få gjennomslag for prinsipper om behovsprøving og skjerpning kontroll. Det skal innføres oppfølgingstiltak for alle eneforsørgere. Og det er ikke bare dem som rammes av arbeidslinja.

Det skal i større grad kunne stilles aktivitetskrav til ungdom som får sosialhjelp - tvangsarbeid for sosialhjelp. Istedenfor tilstrekkelige arbeidsplasser som også gir jobb til de som ikke stiller først i køen, skal hver enkelt ungdom kontrolleres gjennom individuelle planer.

Media har lagt vekt på at sykelønnsordningen skal bestå. Like viktig er det at regjeringa åpent truer med at dersom ikke sykefraværet går ned, vil det komme innstramminger. Og det vurderes ytterligere kontroll av sykmeldte, etter fire uker istedenfor etter seks uker som nå.

Regjeringa ønsker å stimulere til høyere reell pensjonsalder. Bl.a. skal gavepensjoner fra arbeidsgiver samordnes med uføretrygd, slik at ingen får litt ekstra i en slik situasjon - for det kan «friste» til trygd.